

Rapport 06: Psykologiska hinder för att arkivera fotografier

Hans Holmqvist

2021-05-31. Granskad 2023-03-09

Bakgrund

När jag för vänner och bekanta berättar att mitt stora intresse är hur man bevarar fotografier till framtiden så får jag starkt medhåll. Det skapar så mycket intresse och frågor, men också dåliga samveten. Vanliga reaktioner är att "jag borde", "jag har funderat på", eller motsatsen, "det finns inget intresse för mina bilder". Man vill, men slår tanken ifrån sig.

Problemet

Själv känner jag då igen mig i ett slags vanmakt som jag tidigare har haft över att inte veta hur man kan göra. Det ledde till att alla andra aktiviteter prioriterades, och fotosamlingarna lämnades åt sitt öde. Och det var väl sunt på så sätt, att det är helt bortkastat att lasta på sig problem som man inte kan lösa.

Den norske psykologen och politikern Per Espen Stoknes ¹ gav från klimatdebatten några ledtrådar om psykologiska mekanismer som leder till passivitet inför något hotande. Jag har här överfört dessa mekanismer till vad som kan hända när man ställs inför en stark önskan att fotografier ska bevaras, men inte vet hur detta kan göras. De fem psykologiska hinder som kan sänka vår motivation för att ta tag i problem och möjligheter är:

¹ Källa: Per Espen Stoknes (2015): What We Think About When We Try Not To Think About Global Warming; The New Psychology of Climate Action.

DOMEDAG — Varningstexter som beskriver problemens svårigheter på ett sådant sätt att läsaren känner vanmakt och handlingsförlamning. Fokusera i stället mer på lösningar. (Jag hoppas verkligen att jag har lyckats hålla en konstruktiv balans i boken Rädsla Din Bildskatt)

DISTANS — Människor oroar sig vanligen för det som är nära i tid och rum. Långt bort och i en avlägsen framtid har liten betydelse. Det är så lätt att skjuta upp tanken på det som händer långt fram i tiden till ”senare”. Man orienterar sig mot nuet för att slippa tänka på framtiden. ”Carpe Diem”, som det så vackert heter är inte bara visdomsord, det är också en tankefälla som kan sluta med att man bor i ett plåtskjul på ålderns höst.

DISSONANS — Känslan av att det vi gör inte är det vi borde göra leder till olust och att vi helst undviker ämnet. Kan leda till nästa hinder som är förnekelse:

FÖRNEKELSE — Trots insikt om verkliga förhållanden förnekar, eller förringar vi problemets allvar. Vi beaktar inte varningssignaler. Sanningar kan vara både obekväma och obehagliga.

IDENTITET — Vi söker och finner i första hand information som bekräftar vår inställning. Den bekräftas också av att vi föredrar utbyte med andra som tänker likadant som vi själva.

Slutsatser

I grunden är jag tveksam till psykologiserande förklaringar. Förklaringen skapar ofta bara ett nytt ord i ett cirkelresonemang där det nya ordet antas förklara det vi redan ser och har förstått.

Här tycker jag ändå att Stoknes ringar in just vad vi erfarenhetsmässigt känner igen. Kunskapen om dessa mekanismer gör kanske att hindren lättare kan ses som legitima och naturliga reaktioner i stället för en verklighet. Förhoppningsvis kan kunskapen om mekanismer som jobbar mot oss öka vår uthållighet och vilja att lyckas med något som kräver viss ansträngning. Att kämpa med sin psykiska motstånd och lyckas med att rädda en bildskatt.

*